

„Istarska Riječ“
 Izlazi svakog četvrtvika u večernim
 satima drugog četvrtvika donosa
 literarni i politički „Mladi Istranin“.
 Preplata za turizm i iznajmljivanje
 15 — lila na godinu, a za
 inozemstvo i uprava lista: Trst
 (Italija) Via S. Francesco
 d'Assisi 204. Telefon: 11-57

ISTARSKA RIJEĆ

Tijednik za pouku, gospodarstvo i politiku Istarskog Zaboda.

„Slogom rastu male stvari, a nesloga sve pokvarju!“ — Narodna poslovica.

Oglasni stope 4 kuna
 svaki četvrtviki učilišta.
 Mladi jednoga stupca. Za vrijeme
 kralja ukrštenje dole se zadržava
 počev od 1923. godine. Plaća
 se i u Istri. Dopravlja se
 u Istru učilištvu, a novice
 učilištu. Nepraktirana se plama
 ne primaju, a ukopati se ne
 vraćaju ni u kojem slučaju.

Što se to opet liza brda valja?

Prije rata imali smo u Evropi dva velika protivna tabora: na jednoj strani bio je takozvani Trojni savez: Njemačka, Austrija i Italija, a na drugoj Rusija i Francuska. Trojni savez vodio je Nijemac, a dvojni — Francuz. I tako je u prvom redu stajala germanska protiv romanske rase.

Kad je pak mala Srbija stala na svoje noge i uzela da vodi svoju jugoslovensku politiku, uz pristanak i protekciju velike slavenske Rusije, onda su Nijemci i Mađari okrenuli batinu i protiv Slavenstva. Stavše, od doha aneksije Bosne, a naročito od vremena balkanskog rata glavni je dušmanin u Njemuči i za Mađare bio — Slaven.

Tako je to bilo prije rata, koji je sve to pobratio.

Austro-ugarska monarhija propala, Njemačka skučena, Italija po strani, jednom riječju: trojni savez sasvim rastezen.

S druge se je pak strane Rusija odvojila od Franceske, i to znati da više nema ni dvojnog sáveza. U metežu, što je nakon toga užasnoga raspadja nastao, nisu se vlasti mogle odmara da snadju. Diplomacija pojedinih država, poputala bi čas ovđje, čas onđe, namignula sad ovamo sad onamo nagovještajući o savezima, koji su medutim ostali na vrbi šírvala. Svak gleda svoju korist, svoje najbliže interese i traži ortaku, koji će mu pomoći da zaštititi te interese. Dok potreba traje, traje i to namjesteno prijateljstvo, kad posebne potrebe nema — onda nema ni veza, ni sáveza.

Nesto krupnije, a sva je prilika i trajnije sklapa se, regbi sada na istoku Evrope. Mi smo o tome već na ovom mjestu nekom zgodom natuknuli nešto, a danas se vraćamo na to donekle i zbog toga, što se o toj istoj stvari nedavno raspravljalo i u rimskom parlamentu.

Govoreći o vanjskoj politici poslanik Barduzzi dotakao je i Njemačku i njene zemlje, da i opet zavladala Evropom. Iz svega se vidi, napomenuo je Barduzzi, da se opet spremna stara igra: borba između dva tabora: germanskog i latinskog. Njemačka je nedavno sklopila s Rusijom ugovor, kome nije samo svrha, da osigura njemačke granice, već je to pravi savez, kome se pridružio i muslimanski svijet: Turska.

Rusija je već otvorila Njemačkoj vrata neizmernim bogatstvima, što u krije na svome silnoumstu, što pokazuju, da je između oba naroda utančen program i politički i ekonomski. Na dobro ne stoji ni to, što se Rusija nije odzvala pozivu na konferenciju, na kojoj bi se raspravljalo o razoružanju. Jednom riječi: Rusija je danas imperijalistički nego što je bila u prošlosti. Njemačka i unutrašnja politika, sasvim je drukčija nego li su boljevički teoriji, što ih ispojavlja.

S druge strane Njemačka radi na tom, kako bi na zapadu omela onaj latinski savez, koji bi jedini mogao da se suprostavi njemačko-slavenskom bloku. Ona gleda, kako bi u svoje kolo prijatelja Španjolsku, premda je očito, da se ta zemlja sve više priklanja Italiji. A Italiji bi se moralna prikloniti i Francuska i pridonjeti, da se iz Rima diktira buduća politika Evrope.

To je kratki izvadak iz govora poslanika Barduzzia. Iz toga govora izvija velika zabrinutost. Ta je zabrinutost sasvim opravdana. Vuk mijenja dlanak, ali ne čud. Tako i evropski narodi: možes ih za čas oboriti, ali oni će nabroj opet da ustano na noge i da zaigraju staro kolo. Očito je, da se Njemačka spremala. Sprema se kod kuće, a kako nam poslanik Barduzzi veli — i vani, u Rusiji, gdje joj ne može da smeta ni jedan ugovor, što su joj ga diktivali pobednici. Njezini inžinjeri i skladista, koja će joj postuziti u skrašenju rata.

Kad će novi požar da planje? — to ne zna danas niko, ali cijeli bi svijet dobro utinio, da malo više nisti na tu užasnu opasnost i da malo manje trese i lomata sabljom, kad se zna, da ko mačem mače, od mača će i poginuti.

,Masa više ne vjeruje!“

Tako govoru u posljednje vrijeme naša gospoda, koja su pripremala svoje bolje pozicije na zasljepljivanju našega siromašnoga naroda.

A sada hajde, da vidimo, što je to mnoštvo.

Nekoga naša gospoda, a ima ih hvala Bogu vrlo mali broj, tako nazivaju naš narod t. j. siromašne seljake i radnike. Inače riječ „masa“ znači ono, što mi razumijevamo pod imenom smjesa ili mnoštvo.

U toj smjesi i u tom mnoštvu svjedan je kad drugi, jednoga ne razpoznaže od drugoga, kao što ne razpoznaže u mravljaku jednoga mrava od drugoga, ili kad što među hrpm ili gojim kamenja ne razpoznaže jednoga kamena od drugoga. U masi, u tome mnoštvu, nitko ne misli svojom glamom, svjedno znaju ili bolje: nijedan ništa ne zna, — kaže. Tu nitko ništa neće sazna sebe, ali kad toj masi putne štograd u glavu, onda navali kao bez pameti, lomi i krši sve oko sebe, kao kad navali bova nositi drvile i kamenje.

Takova je, kažu, masa, takovo je neškolovanje, „prosto“ mnoštvo naroda.

Otkad ima svijeta, svagda je bilo ljudi, koji su htjeli biti nješto više i bolje od drugih. Svagda je bilo ljudi, koji nisu htjeli da budu u masi, gdje ni nitko ne vidi i ne razpoznaže.

Ali sad malo pazite. Kad je čovjek medju mnoštvo, pak hoće, da ga vide nego koga drugoga, ili kad hoće, da je množina više vidi nego drugi, ne može to nikako drugačije biti nego ovako: Taj se čovjek mora dignuti. A kako će se dignuti, kamo će se dignuti u masi, u mnoštvo? Tu nema druge, nego da bez straha i obzira skoci na ramena onima, koji su oko njega. A može se dogoditi i to, da ga masa sama digne na svoja ramena. I eto vam velika čovjeka! Svi će ga vidjeti, i on će se vidjeti — sjedeći ili stojeći lijepo na ramenima mnoštva.

Tako vam je u svijetu. Tako postaju „veliki“ ljudi, o kojima ide glas čak u deveto carstvo.

Ovo su ljudi već odavnina opozicii. I dobro su ljudi, spoznali, da kukavac pojedinac čovjek ne može biti ni velik, ni jak, ni glasovit bez mnoštva, bez mase, bez naroda. I zato ljudi, otkad mase, bez onoga, da ona mnoštvo na to navesti, najlaže dade mnoštvo na to navesti, da ono samo koga digne na svoja ramena. — Gledajte trgovčića, što dodje s torbom na ledjima u selo. Mnoštvo će mu donašati novčić po novčić i učiniti da ono nego bogatuša. Culi ste za Napoleona, velikoga francuskoga cara. A je znao dignuti na ramena francuskog vojske, a onda čitavom francuskom narodu. — A bilo je u staru vrijeme, a i sada ima ljudi, koji mnoštvo hrane napajaju — i mnoštvo ih digne na svoja ramena. A ima ih, koji znaju mnoštvo obećati goljem nagradu, i mnoštvo im vjeruje i opet ih digne na svoja ramena.

Dandanuš otvorio se upravo promet s mnoštvom. Ne znam, jeste li čuli ili sasvim sasvim agitaciju, ali mnogi ste citali riječ „agitacija“, ali mnogi ste sasvim sasvim kritici „kortesaciju“. Može se kazati, da je danas čitav prosvojiti svijet — jedna „agitacija“, jedna „kortesacija“. Gdje danas nema agitaciju i kortesaciju, tu nemu, kažu, ni životu ni prosvojenje.

A ta „agitacija“ i „kortesacija“ — to vam nije ništa drugo, nego nagajanje i mamiljenje. Idu ljudi od sebe do sebe, od kuće do kuće, nagovaraju, nagone i mame masu naroda, — da ih digne na ramena.

Kad bi svjiti agitatori, koji idu po selima, bili pošteni ljudi, onda ne bi od tog bilo nikakva zla. Ali u nekim našim selima idu od kuće do kuće nekački politički agenti, koji na najpodlijednici blate naše boljje ljudje, misleći, da će na taj način podignuti svoj ugled i da će ih neuka masa podignuti na onaj koji najrealnije misli, je manje zlatnju stolicu. No najžalosnije je to, više sanjar.

da se ti politički špekulantu služe svih nedozvoljenih sredstava. Naše najbolje ljudi, koji sve svoje sile posvećuju dobrobit našeg naroda, prikazuju masi kao fašiste, a fašistišta kao opasne Jugoslavene, dok se sami bore rame o rame protiv našeg življaju „Pučkom Prijatelju“ na najbolje, poznati svi ti politički špekulantu, jer ne stope daleko od njega.

U par naših sela išli su im nekoj naši seljaci na lijevak, ali sada, kad vide da su prevareni, najedamput počinju da im okreću ledja.

Ta pojava bi ih konačno moralu ogometiti i odvratići od crne, protuturne robe. Al' da! Mjesto toga oni se samo pritužuju, da masa više neće da vjeruje. Naravski da im ne može više vjerovati, kad vidi, da su vukli za nos i varali samo radi svojih nezasutih džepova. Zato nije ni čudo, što se vribujemo stolnou klerikalne demagogije i laži u Istri. Narod je pravodobno uvidio, kamo ga vodi naša njihova politika; pa im dovukuje: **Ruke sebi!**

Čekaonica života

Mnogi vele, da je jedino, što ih veže za ovaj život, nada. Oni se nadaju i vjeruju da će im se ispuniti nada, a to im ispunja cijelu dušu. Oni i ne očajavaju radi toga, što im nuda neprestano dočarava pred oči zamamne slike ispunjenih njihovih čežnja, ostvarenih njihovih misli. Onda raspredru, niti svoje fantazije, niti, koje su često šarena i zamamne, a rijedje tajme i sitne.

Ima ih, čija su srca puna optimizma, koji vedro gledaju u svijet, pa im je nuda živa i radosna, a ima ih turbovin, koji vjeruju da su rođeni nesretnici, pa da im nista ne može da podje za rukom. Prvima polazi sve za rukom, što nista ne mogu, povlače se od svijeta i umiru razočarani. U životnoj borbi prvi kađe, da imaju neka narocito preimnutstvo i sposobnosti, a drugi kađe da nitičeg nema, kamo nema ni tračak sunca da im basija komadič životne staze. Ali svi nešto čekaju i očekuju.

Kada čovjek pogleda oko sebe, ma kojom prilikom, ma na kojem mjestu, uskrsavaju mu pred očima legije očekivanja. Jedni čekaju ustavljenu dahu, nepomično i vjerno, a drugi nestripljivo i nervozno. Jedni čekaju duboka uvjerenja da neće nikada dočekati, a drugi zadovoljno, vjerujući da će sretan čas ipak doći, ma kada.

Svaki je sebi izgradio svoju obećanu zemlju. Jedan misli da će on tamo biti nepriskoveni vladar i gospodar, o čemu će volji ovisiti sve, kojemu će se svi kljanjati, služiti ga i kovati u zvijezde, drugi da neće nikoga biti oko njega, nego da će on sam po njoj kročiti u dubokoj pršušini, okružen pjesmom pitice, treći da će to biti zemlja opće sreće i blagostanja, gdje će teći med i mlijeko, a gdje neće biti nikakvih boli i razočaranja.

Ona obećana zemlja, veli Tolstoj, u koju je vodjeno čovječanstvo ili u koju je bar djelomično stupila, je neminočni zakon života. Jer čovjek gleda preko granica kratkog zemaljskog bivstvovanja, pa su sve vjere ovog svijeta ostavile pojedincu naročitu obećanu zemlju, gdje će naći konačno zadovoljstvo. Tamo treba da mu je upravljeno pogled, i to treba da mu je vrhovna nada, i čovjek čeka...

Težak grijeh vrši na čovjeku onaj, koji poriče opstojanje zemlje njegovoj sanja i nadanju. Sudobnosno može da postane za svakoga, ako mu se onte ne najčešće utješenje: neda, ačko mu se do kaže da toga, što su želi i traži, ne može nikada da bude. Djelo pravog života je, tim veće, što su udaljenje njegove posljedice, pa svaku vjeruju, da će njegovo djelo donijeti posljedica u njegovom domu, pa njegovoj nadji i njegovim očekivanjima. Jer svaki čovjek, pa i d'annunzio, a i ja ne bih umio drugo da kažem.

Mnogo se na Rijeci govoriti i o kisi, koja nas sve dugi progoni.

Zašto je ova ovako — pitamo se svi, a odgovora pravoga ne zna nitko. Imajte vele, da su svim ovim strašnim počinjavanjem u Italiji i drugdje krije nova iznasača, kao radij, brzojav je zica — sve stvari, koje da nekako neobično šakljuju.

A što da čovjek čini u ovom životu, koji toliko liči velikoj čekaonici? Da gleda i razmatra, da pušta one kraj sebe i oko sebe u nadama i očekivanja, ma, koja su toliko žustra i britka, da ostvarene jedne znači uništenje druge, da sreća jednog znači nesreću drugog? Ne! Treba uputiti sve nadu, sva očekivanja jednim pravcem, sva nastojanja i stremljenja skupiti u jedan snažan snop koordiniranih snaga.

Preporodi čovjeka znači dati mu nadu i očekivanja, koja se razlikuju od njegovih sadašnjih i uputiti ga pravcem, kojim se dolazi do jedne općenite sreće. Zašto da se toliko razlikujemo u našim nadama, zašto da se krivimo i unesrećujemo između sebe radi ostvarenja naših nadi? Pogledajmo oko sebe i ubrzo ćemo otkriti u kojem pravcu trebamo da upravimo naša nastojanja, to nam treba da bude nada i očekivanje u ovom životu.

Zar da ovu silnu bijedu, koja ledi sreće, još povećavamo? Zar da duševnu zaostalost i nemoc još podupiremo? Zar da bol pojaćamo, a otaj razvijemo još više, još teže, još gore? Svi mi dođimo koliko se razmimo ilaze nadu pojedinaca. Iz toga moramo neminovno zaključiti da ima samo jedan put, koji vodi spasavanju:

Upravimo sve poglede u jednom preporodi, ulijimo svu našu srca jednu veliku, najveću nadu: nadu u preporodjenje čovjekovo stvaranje snažljivih odnosa u ljudskom društvu i uskrisnjem etičke misli. Napojimo sve duše vrednim i radošću, svjetljom i toplinom ove naše velike nade, ovog našeg velikog očekivanja i ove naše snažne vjere.

Zivot ne smije da vječno bude čekaonica, u kojoj bogalji čekaju na zamaj i bleba.

Maksim Svara.

DOPISI

IZ RIJEKE

Tko je najveći živući Fijumanac? — Konvencijski — Kisa. — Nova Noemova arka. — Nema gosti — Sveti Vid. — Neko i sada. — Ninette i — Zante refada.

Ni danas se još pravo ne zna, tko je od svih Fijumanaca, što sada živi, najveći. Ja bili reka, da je Šušmel, jer doi drugi deklamiraju i pjevaju, on govori u prozzi, sasvim otvoreno, kuražno, kadstro i malo tvrdio. Vidi se, da je jaše gore list.

On je, kako znate, na onom znamenitom kongresu u Milatu, prije nekoliko dana, rekao čisto i bistro, da je trgovina na Rijeci jedna istina. Obični deklamatori zaslijili bi silišu s nekoliko riječi nadje i optimizma, rekli bi na primjer, da kao što je na svijetu sve privremeno i prolazno, tako da je privremena i prolazna takoder i ova riječka sadašnja smola. No Šušmel, kad govorio o riječkoj trgovini, ne pozna optimizma, on meće na riječi ranu ljuti ceteri i traži, da se ide ravno pravome Ministru da pomognе, ako Boga zna. Sto je tražio, to je ito i našao. Novine javljaju, da će jedna posebna komisija (Zivila komisija) predati Prvom Ministru rezoluciju, koja se tife Rijeke. Svi mi pravi Fijumanci gledamo u tu komisiju kao u sunce, koje nam se od nekoliko vremena vrlo slabo pokazuje.

Oj sunce jarko, ne sijaš jednako!...

Ne sije, zaista ne sije. A što je još čudnovati — ni kisa, već ni kisi. Ne kisi u Opatiji, ne kisi u Rijeci, ne kisi u Opatiji, ne kisi na otocima i sve tako. A što je najčudnovati u ovo nekoliko sedmica desilo se najedamput, da je kisišlo na Rijeci, dok je na primjer na Šušmaku sjalo sunce — pa i obratno.

To je možda jedini slučaj, koji ne može biti predmetom nekakvih konvencija, pa onih, koje bi se mjesto Neptunske zvalo čak i Jupiteriske.

Danas se u peškariji govorilo, da će one Neptunske biti ratificirane.

— A će nam pak biti ca boje? — zagradio je.

Morda će — morda ne će — rekao bi d'annunzio, a i ja ne bih umio drugo da kažem.

Mnogo se na Rijeci govoriti i o kisi, koja nas sve dugi progoni.

Zašto je ova ovako — pitamo se svi, a odgovora pravoga ne zna nitko. Imajte vele, da su svim ovim strašnim počinjavanjem u Italiji i drugdje krije nova iznasača, kao radij, brzojav je zica — sve stvari, koje da nekako neobično šakljuju.

oblake, pa koji onda čine ovu strašno potkoru. Drugi drže — a ovi se možde i ne varaju — da je ovo početak drugoga popota. Svetij da je tako nišćetan i pokvaren, da je već i Bogu dodijao, pa hoće da ga i opet kazni.

Ako ju uistini tako i ako je već nadjen novi patrijarha Noč, onda bismo mi tome plemenitom starcu preporučili ovo: neka on svoju Arku počne graditi na našem Danubiusu, da se ovaj naš nezaposleni svijet nekako zaposli, a za uzdorje mi čemo mu Prijumanci — kada se bude opet spustile vode — pokazati gdje se na Kastavčini toči najbolji „domaći“.

Opatija je izdala Riječku. Ne šalje nam gosti, koji bi trošili u našim dućanima svoj novac. Salje nam Madzare, ali mi moramo tri putića da u ruci okreñemo njihove pare, od straha, da nisu krive. Nijemaca nema. Ove godine otišli su u Dubrovnik i tamo se kao djece zabavljaju onim svojim bojkotom. Priprevijedaju oni, što dolaze iz Dubrovnika, da se svaki narančan, prije nego li je kupe — pitaju, otkuda je, — pa ako tygovač kaže, da je iz Italije, onda ne će da je kupe. Troteli!

Iznedjtu stotine tužnih — jedna vesela. Na Riječi se je obrazovao odbor za upriličenje velikih svečanosti na dan Svete Vida. To da će biti nešto velekrasno! A i pravo je tako! Dosta je, veli „Vedeta“ da prologa petka, se, kako se je prije rata slavio na Riječi dan Sv. Vida „per far risorgere memorie care a tutta“...

I ja se spominjem, kako je ono bilo, kad sam još bio dijet! Onda smo pivali i ovako:

Jedan brod mi jadri
Na četire jadra,
Nutre mi je dragi,
Kega bim ja rada...

Na Retičama sopolje su u ono vrijeme sopolje — toror — skakalo se i plesalo po starinsku — pod nogi — hrvatski — pjevalo se u sav glas:

Ti si mi Reščica,
A ja sam Lovranc,
Ki prvi samanj bu —
Kupit cu ti tanac.

A večer, po Starem gradu, kada bi se sloo od ostarije do ostarije, od Mcelini do Pepi lajave, pjevala bi se ova:

Od kraja do kraja
Reku sam profrjal,
Samu nisam mogao
Te ričke divice,
Ke su mi hitale
S poneštar rožice,
Ke su mi davale
Z nedar jabućice.

A na mjesetini, uz harmoniku, najviše na brodovima usredinom u luci ili u Rječini, pjevala se i ova:

Mazurano moja,
Či si povenula?
— Moram povenuti,
Kad me ne zališava!

Tako se je jedanput slavio sveti Vid na Riječi. To je bilo u ono vrijeme, kad su žene u Starem gradu prodavajući kuhani kurkuru, vikale:

Ala tulci, tulci, ženeeee!

Kasnije, kad se ponalo počela da uvlači italijanska, onda bi prodavalice umetale:

Ala tulci, tulci kaaaidi, ženeee...

Bilo, sad se spominjal!

Ninetta mi je rekla, da je juče bila u teatru. Prikazivala se komedija: „Zente refada“. Ljudi da ju bilo jako malo. Pitao sam za razlog, a Ninetta meni: Ca cete da vam recem! Od prve Recan je pojavio se teatar sami oni, ki imaju beci, a to su „Zente refada“. I racunaju: Po kega vraga da gremo va Teater gledat, cijente refada, kada j' dosta, da jedan drugemu pogledamo va obraz i komedija je već tu.

Tako je govorila Ninetta, dok je menu u ušima brujoj:

— Tulci, tulci kaaaidi, ženeeee! — Rokac.

IZ BUZETA.
Jovo na novo.

Kako doznamo, svi učitelji ovdje na Buzetski plaćaju, mjesечно neku malenost za knjižnicu za učitelje. To je lijepo i pravo, da se učiteljstvo izobrazuje, te da proučira svoju knjižnicu, jer će tako moći lakša da uzgaja našu djecu.

PODLISTAK

NIKOLO SIMATOVIĆ:

Vatra, voda i poštenje

Zdržali su nekoč skupu
Vatra, voda i poštenje,
Da pomaga u nevolji,
B'jedno judečko pokoljenje.
Pa će tako širom svijetu
Putovati sv u slogu.
A ako bi razili se,
Pa da opet nač se mogu:
Znakove si neka dai,
Da bi lagle tragi si znali.

„Desi li se,“ reće vatra,
„Da odemo svaki sebi,
Pa da gijegod ja zalutam,
A vi nač me mogli no bi:
Faz te geđe se dima oblak
Poput crne đize sjene,
Tamo aite u potragu,
Tamo čete nač me ni.“

„Desi li se,“ reće voda,
„Da odemo svaki sebi,
Pa da gijegod ja zalutam,

No baš sada se sjećamo, kako su bile one ugrnjane glave izgorile školske i učiteljske knjige pred tri godine i ovdje u Buzetu. Tu je bilo na stotine i stotine korisnik i dragih knjiga.

Oko 3 dana je gorile i pučketa. Naravno da su se tada sve srpsko-hrvatske i slovenske knjige uništile. A sad kupuj i zidaj na novo, što se prije rušilo i palilo...

Tako su Nijemci i Turci palili i uništavali svaku srpsko slovo, gdje su ga našli u vrijeme strašne kalvarije srpskoga naroda.

No, što danas vidimo? — Srpski je narod danas slavniji i spoštovaniji nego je ikada prije bio.

IZ LANIŠĆA.

Dobro došli!

Te dvije riječi su veoma različite našega opća načelnika. Svi smo se onaj dan zgrali, kada smo blagoslovili temeljni kamén naše crkve.

Nikome nisu smetale te dvije slavenske riječi. I sam gospodin brigadir se nije protiv našemu jeziku. Evala mu! On dobro poznaje red i pravdu, i zato dopušta drage volje, što je dozvoljeno po kraljevskom Statutu.

Ali izgleda da gospodin načelnik, koji je dao skinuti „Dobro došli“, ne poziva dobra načine i zakone u svojoj općini.

Izjavljamo mu, da će naša dječa i unici i danas tisuć godina još uvijek pozdravljati sa srpsko-hrvatskim lijepim jezikom.

Cudan je taj naš načelnik! Naš jezik mrzi, a naše lire, što mu u velikom mukom davamo jako voli.

I sami prijatelji iz Amerike nam pišu, da naš načelnik nije lijepo, a niti ujedno postupao.

I još su mi neki „medaljue“ dali!... Kako su mu je kupili i tko mu ju je dao, javiti ćemo drugi put. — Zdravo!

IZ BORUTA.

Tatovi ukrali 1500 L i 2 vola.

Blagodan gospodine uređenici! Vi ćete se tudiči, kada čujete naš glas odavle, pošto Vam se skoro nikada ne javljamo. Ako se tužimo za svaku malenkost, mogu bi nam se predbacivati, da smo politikant i propagandisti, kako je tu danas u modi, Zato radnji šutimo, nego vičemo, kako je kod nas teško stanje.

Razumije se, da je i kod nas svakih i teških nepričika, kako i drugdje, ali se svemu čovjek malo pri moći. I zato se mi Boručani radije sami na tihu medju sobom pogovorimo, i potužimo.

Sada čemo Vam samo javiti najteže i grđinje stvari. Pred godine bio i naš list pisao, da su bili ukrali Dinku Grabar par vola. To se donekle i zaboravilo.

Pred mjesec dana ukrali su nepoznati lopovi Ivanu Budaku iz Budaka po noći 15. L. On je spavao u staji, da čuva blago, a neki zlikovici otvorile su po noći vrata, stoda, dok su mu dječa bila na plesu. Oh, taj nesretni ples, koliko za donoši slomašno narodulj!

Sada druga, još goru: U utorak u noći od 18. na 19. maja ukradoše nepoznati (tavoli g.) Franu Kuharić iz Grdinjki par volova. Utjuto ih je po običaju htio da načini, ali na veliko zahtujenje ne nadje svoga blaga. Sakupili su cijelo selo i islo po tragu sve do Pazina. Javise i oružjani, da i oni marljivo traže, ali volova ni tatuova nema i nema.

Sve nam je teško i svi smo zaduženi, ali nas još više holj grozna kradja, koja je zadesila našega čovjeka i oksodiла ga za 7000 lira.

Gospodine uređenici! Za sada ćemo svršiti, a drugi put ćemo Vam opisati naše druge Jade i nevolje, o kojima već tokom vremena sūtimo.

Najiskrenije Vas pozdravljamo u imenu svog Boručana. — Seljaci iz Boruta.

IZ KAŠČERGE.

Sa svih strana Istre, gdje još obitava naša siromašna narod, čuje se neprestano nadikovanje radi nesnošnih poreza i neprava u pogledu škole. Tako eto i mi na Kaščergani spadamo među onu našu istarsku braću, kojoj nije sudjelio da uživa barem ona prava, koja mu po Bo-

žjem i načinu zakonu pripada. Kad nasile na vršenje dužnosti, onda neka se bar pravici da volju drži i zakoda, koji dozvoljava, da se u našoj školi 4., 5. i 6. razred poučava u materinjem jeziku. Ta naglasilo se jednom: „Jednaka dužnost — jednaka prava!“

Svi se mi kmeti uprave zgražano, kad nam dječa, to jedino ufanje naše, dolaze iz škole kuci, i tuže se da ne razumiju oni učitelje, kao ni učitelji njih. Zašto ne šiju k name učitelje, koji su bar po zvanju učitelji. Školske nam oblasti daju takve učitelje, koji se ne posvećuju samo odgoju i načrbi naše djece, nego popunjavaju učiteljske mjesto, da se uzognu privrjabati za svoje daljnje nauke. Toga radi, nema ni govor o uspiju u školi. Da naša škola — škola nereda i neznanja. Svi mi, seljani, koji želimo da nam dječa ne trate u ludo ono skupljeno vrijeme u školi, molimo nadležne oblasti: Ako vam je stalo do dobrih gradjana, koji su temelj svake države, dajte nam sposebne i vrijedne učitelje, i vratiť materijalne jezike u škole — kad vas i dječa moći — Kaščergani.

IZ ZAMASKA.

Mi Zamoščani, koji stanujemo na jednom brežuljku tek u motovunsku šumu, rijetko se kada javljamo. No, neka znaju oni, koji misle da nas ni nema, da smo ovđe na svojem domaćem ognjištu. Ne možemo da se čime povoljimo, jer nam je sve naopako. Drugi komučani mogu da se pohvale sa skolom, a mi načinjamo mučno podnasaćmo, kako naši otročići gube vrijeme, jer nemamo ni škole, a ni učitelja. Oni, koji danas vredi i oblaće, uživaju valjda u tome, kako se kod nas nisu neznanje. Jedino je naša veselje još što dobivamo „Istarsku Riječ“, koja došla je u načinu naših i poučnih stvari. Mučimo se inače iz dana u dan i žuljivim svojim rukama obradujemo koriču lijepe, da prehranimo svoju obitelj. Bojimo se, da će ovogodišnja ljetinja slabosti uspijeti, jer nas je već i tuča posjetila, i koja nam je još, sa jakim vjetrom nanesa mnogo štete. No mi ne očajavamo uza sve to. Radimo i radit ćemo ustajno, znači da je jedino u tome naš spas. Ta i poslovica veli: „Bog sirote ne zapušta“.

IZ PULE.

Fašistički kongres. — Govor kapetana Host-Venturi-a. — Učitelji i svetični — Biranje novog direktoriuma.

Na Duhovo imali su istarski fašisti svoj kongres u Puli. Kongres je bio dobro pošten. Vijeće je otvorio dosadašnji fašistički pokrajinski konesar, kapetan Host-Venturi. Govorio je više govornika. No najzanimljiv je bio onaj, što ga je izrekao kapetan Host-Venturi. On je medju imenim rečao i ovo: „Učitelji u Istri mora biti Italijan i fašista. Slavenske učitelje treba zamjeniti sa italijanskim. Jedino, osim drugoga, ima jednu veliku historijsko-italijansku misiju. Unatoč toga ima i latinski svetični, koji — ili nisu Italijani ili pa ne znaju kakvi bi morali da budu vole dobro, da se crkvene funkcije vrše u slavenskom jeziku. Dobro! A mi konstante, sa se u Italiji moli italijanski. Svetični u ovim kraljevinama mora biti italijanske narodnosti, jer ni sada, nakon što smo oborili popularsku stranku, ne možemo dozvoliti, da se pod svečničkom žrtvom čini jedna pogrešna i opasna politika, koja se protivi duhu Italije, vlaže i fasizmu. Zato moramo strogo kontrolirati svečnički rad.“ Nakon togog govor bio je primjereno više rezolucija, a na to je uslijedio izbor novoga direktoriuma. Fašistički poslanik Giovanni Mračić izabran je političkim sekretarom cijelogukog istarskog fašizma, a advokat Petris podsekretarom.

Sada druga, još goru: U utorak u noći 19. na 20. maja ukradoše nepoznati (tavoli g.) Franu Kuharić iz Grdinjki par volova. Utjuto ih je po običaju htio da načini, ali se ne znaše čiji međan. Kog bi se vredan našao, pak bi pojli gulaš i način. Bi se vina, ma prave srećni nikada bilo od njega. Ki se tudinjica vi proda, da oni čovek, on je živila, i prave je, da i erkne kako živila. Oni Tazmanci su mogli videt, da je ono piće, ča njih: Imači Inglezi nose, pravi otvor, pa zači se ga svemi tem pil? Pilu su ga pil, dok nisu šli po vragu. Huje njen bud!

Jur.: I starci Grci su govorili: Cuvajmo se onih tudinjaka, ki nose dari, zač to ni za niš! Cuvajmo se ješki, ku nam drugi hujeta! Tazmanci su to morali znati i po teme se ravnati, pak bi još u danas bili živi, a ja nisam nem, da će poc dat propagandu proti Inglezima za kakove pijačure! A da drugi strani, mi inčeđo da im se zamjeram.

Jur.: I to si dobro rekali. Mi smo i Inglezi prijatelji iako samo da pol zdeli, a od pol zdeli — vragu mrvi.

Jur.: Znam ja, da su Inglezi veći prijatelji: svojoj sterline nego napr. Pred dve leta mogu si jednu sterlinu dobit za devet-

FRANINA I JURINA

na vapore.

Fr.: Kade smo to?

Jur.: Va Kinesku moru.

Fr.: Ča još?

Fr.: Da ča mi misle, da je kineško morakow naši kafili spuk Utči?

Fr.: Ne spominji mi Učku, zač mi svaki put teško pride, kad se na nju domislit. Ca su te ono zvali?

Jur.: Ki? Ča? Kade?

Fr.: Oni Kinezi — Journalisti. Celu si uru s njima nedu komplatal.

Jur.: Jedan njihov je povedao za neki otok, ki da je male niže od Australije, a zovi se Tazmanija. Na tem otoku su prebijati naši domaći ljudi, divjaci, ki da su Inglezom bili na pute. Bili su voli jutnici, pak nih Inglezi nisu puno vremena mogli niš učiniti. Najzada su se Inglesi spamerili jednog tropa, ka njima je pomogla Skrčali su na otok nekoliko baca ratnika i drugih žestokih Spirit i sve su to porazili među Tazmancima, neka se opijaju do mile volje. Rake je sve bilo za niz, za badava, Tazmanci su pišili, koliko su više mogli. I ča su oni više piljani, počeli su se među sobavat i klat, tako da ih je svaki dan manje bivalo. Oni, ki su ostali, neko nekoliko let su izumrli od strahovite boli, ke pridu na čoveka, ki previše pije, i tako ti da-nas devima na onem otoku nevrageva pravega Tazmanca, tako da Inglezi na njem delaju, ca ih je volja. A znaš da bi sada osteli oni Kinezi tam?

Fr.: Reci mi, pak ču zнат.

Jur.: Oteli bi, da gremo od otoka do otoka. da povedamo svim divjakom, ča su Inglezi napravili od oneh Tazmancima, pak da ih našumamo na njih, da njim se osvete.

Fr.: A ča si njim ti na to odgovoril?

Jur.: Rekal sam njim ovo: Čuje lepi moji Kinezi! Kad smo mi Istrani bili pod Austrijom i kada su puli bavili izbjegli, prihajali su k našem kmetom neki ljudi, ki su njiš nujali za niš i gulaš i vinu, kolikogod su oteli, same neka za njima glasuju. Naši siromašni Istrani obijali su i gulaš i vino govoreti da se oni ne prodavaju kao živila. Kigod bi se vendar našal, pak bi pojli gulaš i način. Bi se vina, ma prave srećni nikada bilo od njega. Ki se tudinjica vi proda, da oni čovek, on je živila, i prave je, da i erkne kako živila. Oni Tazmanci su mogli videt, da je ono piće, ča njih: Imači Inglezi nose, pravi otvor, pa zači se ga svemi tem pil? Pilu su ga pil, dok nisu šli po vragu. Huje njen bud!

Jur.: I starci Grci su govorili: Cuvajmo se onih tudinjaka, ki nose dari, zač to ni za niš! Cuvajmo se ješki, ku nam drugi hujeta! Tazmanci su to morali znati i po teme se ravnati, pak bi još u danas bili živi, a ja nisam nem, da će poc dat propagandu proti Inglezima za kakove pijačure! A da drugi strani, mi inčeđo da im se zamjeram.

Jur.: I to si dobro rekali. Mi smo i Inglezi prijatelji iako samo da pol zdeli, a od pol zdeli — vragu mrvi.

Jur.: Znam ja, da su Inglezi veći prijatelji: svojoj sterline nego napr. Pred dve leta mogu si jednu sterlinu dobit za devet-

se moram svom odvažnosti boriti, ili izvući teških batina. Bježati je sramota, a nije bilo ni kuda.

I zametnu se borba. Cupale se kose, padali su „matufati“, pučali su i krvatili nosovi, svijala se rebra, dizale se noge i udarale kuda bilo, boksala se po čegeški i kokejak. Oblila bilo, nos pjenja bijela i krvatila, ali se ne znaše čiji međan bješće. Borba se nastavljaće do istrage, borba na život i smrt. Bijasno obojica bez svijesti kao mahnići. Nitи se tako uklanja nit se poplanka. Onda se po kortili ljetni dan popodne. Mahni, potegni, previjaj — ne ide. Nit ja njega nit on mene oboriti može. Kao Kraljevi Marko i Musa Arbanza. Konačno skupim ja svu svoju snagu, zavijatim i oborim protivnika na tlo. Koljenima stupim nu na prsa i pograbim za gušu. Ali sada su nastupili najteži momenti za mene.

Zadati mu jačo ozljede ne smijebim ubiti još manje, što će s njim? Ako ga puštim, ustati će i utviti mene. Znaju curkonj. Tražim od neke, da se preda, da u pokoci, da obecia biti miran pa da će za putišti. Ali da! On ne oberej je, nista, nego prijeti vizasno: „Porco Ščavo, te mazo comi un gato.“ Previja se, sienje, kopra i na-

NIKOLO ZEC:

Usponjene iz mojih mlađih dana

Kad već mnogi ljudi pričaju o sebi, i ono što je istina i što nije, hajde da vam ja ispričam jedan istiniti dogadjaj iz svoga djetinjstva.

Bilo je kakih jedanaest godina, kada me roditelji dodeši iz Italijanskog školu u gradu Krku, da naučim i taj jezik. U prvom početku znao sam italijanski samo jesti i piti, pa su me moji drugovi zvali obiljatim imenom „ščavo“. Ali ja nisam htio

Politicki pregled

Konac Abd-el-Krimove moći

Set lir, a ovi dini si moral plačat za nju do sto i pedeset lir. Tići su Inglezi — sakrabojski tici! Ma ča čemo no! Ki more — i konj mu more. A znaš, ča su mi još rekli?

Kako česi da znam, kada uni još nisi povедel?

Rekli su mi, da je na brode jedan čarvji journalista. Ni otac ni mat nisu mu bili Kinez, ali je zato on i z dušom i s telom Kinez i dokle je bil živ, on da je ka kineskeho foje najveć napadali na rojake svojega oca i materi. On da je bil vaistinu veli patriot kineski. Zaporne, već nego ga spuste va more, bit te veli funerali i silne festi, pak da neka i mi vredimo to videt. Ja sam njim rekao ovo: Uli nas, va Europe, svaki, ki pise ale dela proti ljudem svoje krvi — zove se zadajica. Takovemu niškostri ne deljava se ni fešti ni funerali, nego se ga lepo pusti, da se, kako i Juda Iskarijot, obesi smokvu. Zato vam mi ne čemo prito po linie na tu vašu feštu?

Tako je! A kamo greš sada?

Grem malo do kontanta, da vidim, ako mu ča fali.

Hodi, hodi!

Narodno gospodarstvo

Posljednje močvarne godine vanredno u povoljno djelovanje na širenje pljesni peronozni na krumpiru, pa je uslijed toga bio znatno smanjen njegov prirod. Ova bolest, koja se pojavljuje tako, da je krumplja-prije vremena pozuti i posuši se, prouzrokuje, da se gomolje u zemlji ne mogu povoljno razvijati i prije vremena dozori. Posljedica svega toga jest stabi prirod. Osim toga gomolj dobije nedozorela oka, i kasnije se ne može upotrijebiti za sjeme. Bolest redovno najave nastava baš onda kad bi krumpir trebao najveće krunpnjati i dozrijeti. U to vrijeme krumpirštice izgleda kao da je vatrom opađeno.

Protiv peronozni na krumpiru pomaze jedino škropanje lišća modrom galicom, kao i u vinogradu. Skropiti treba prvi put prije cvjetanja, da se bolest odmati u zemlji unisti. Ako se ipak kasnije javi moci ove bolesti, treba opet skropiti, ali sa dvostrukom količinom modre galice. Za prvo škropjenje uzima se tri četvrtine kilograma galice i jedan i pol kilograma vapna. Za drugo škropjenje uzima se jedan i pol kilograma galice i tri kilograma vapna na 100 l vode. Ovakvo ustavljanje peronozni na krumpiru je danas jedino sredstvo, da se povisi prirod krumpira i dobije zdravo gomolje.

Zdravstvo

Voda je jedna od najvažnijih i najnužnijih potreba našeg zdravlja i života. Bez vode ne bi uopće bilo života na zemlji. I naše tijelo sastoji se iz velikog dijela od vode. Kakogod nam je voda korisna, tako ona može biti i opasnom po naše zdravje. Voda naime može biti nositeljica raznih zaraznih bolesti. Zarazne crneve bolesti, kao griza, tifus i kolera mogu biti prenešene vodom. To su bolesti prenosećene sitnim bakterijama, koje možemo vidjeti samo pomoću sitnozora. Pošto se te bolesti razvijaju u glavnom u našim crkvama, u kojima se bakterije mogu blatom iz zahoda dostipeti u našu zemlju. Iz zemlje onda već nije daleko do vode u bunaru, ako se isti nalazi blizu zahoda.

Nehijenski zahodi u blizini bunara radi toga najviše škode našem zdravlju. Sadržina nehijenskih zahoda, gnojista i slata prodirne pomealo zemlju sve do nezastićenih bunara. Na taj način mogu klice zarazni bolesti preći izravno iz zemlje kroz zemlju u bunarsku vodu, koju

tako često nastaju zaraze tifusa i grize. Stoga treba čuvati bunare pred onečišćenjem. Narocito valja paziti, da bunar ne stoji previše blizu zahoda i staja.

Za vrijeme haranja zaravnih bolesti treba piti samo prekuhanu vodu. Vodu za umivanje ruku i lica, kaj i vodu za isplavljivanje i pranje sadja treba prije prekuhati. Na taj način način sačuvati ne samo svoje zdravljje a život nego čemo time uštiti i mnogo novaca, jer svaka bolest do te skupu bolesnika.

Još iskopati se, da me onda smilavi. Sto ču? Ja se strašno bojam te njegove sile, rabičnosti i odvraćnosti. Pobjednik sam, a bojam se užasno onoga, koji poda mnogu leži u prahu. Još se jače bojam, kad vidim, da se on ne boji i ne predaje. Vidim, da vragom nije moguće na kraj. Sunca mu, da ubiti ga ipak ne smijem, niti mi duša lje, ali ako ga pustim, on će meni uzvratiti kokošak. Od muke i nemoci sam propakao, sveudjili držeci ga za gušu. Neki trah u vrhni rešpekt pred tim faktičkim vukom mi se u kosti. Ponestajalo mi smrzo i srčanosti, a nastupalo malotušje. A on se upirao, i bilo mi jasno, da će mi se steti. U velikom strahu ja ga još jednom striljenim na to i mahnutim, divljim bijezom odletim kuci. Jurio je, za mnom, ali ne može sustigao. — Od onda klonio sam, da kaša vraga, a i danas inam osjećaj, da sam ja onaj međan uistinu izgubio. Izloži mi uvijek pred oči kaj pobjednik on je ja.

Mnogo je godina prošlo, ali toga se dozadaja sjećam, kao da se juče desio. Čitam dočiši Nazorove pjesme, našao sam na pjesmu "Borbica". Kad god je čitan, ukršne mi ova uspomena iz djetinjstva u sjećstvu. Evo što veli Nazor:

grov Mikes iskazuju, da mu je biskup Zadarvec rekao, da ne će biti nikakva zla, jer "patron Stjepan" (Bethlen) sve zna.

Biskup Zadarvec izjavljuje, da je frajanak bio samo sredstvo za "uzvišenje" ciljeva madžarske i Španjolske i Španjolci poslova za rukom, da uspiješno likvidiraju madžarsko pitanje. Poznato je, da je tek nedavno bila prekinuta konferencija u Uždu, na kojoj su rifanski delegati kroz nekoliko tjedana klasičnom orientalnom vještinstvom izigravali sve francuske i Španjolske zahtjeve. Nitko nije očekivao, a najmanje sam Abd-el-Krim, da će tek dvanaest dana nakon početka francuske Španjolske ofenzive biti slomljen čitav Rifancan. Na fronti od 160 km dosada je Francuzom pošla za rukom da napreduju u duljinu od dvadeset do trideset kilometara. Na taj način uz pomoć domaćih plemena, koja su otpala od Abd-el-Krima, bilo je moguće osvojiti Targuist, gdje je rifanski vodja imao svoj glavni stan i prvesti sjedjenje sa Španjolcima, koji su kretni sa sjevera prema jugu.

Premda posljednjim vijestima Abd-el-Krim je daop plemenima slobodu da se pokore, a sam je pokušao da stupi u nove pregovore sa francuskim guvernerom Steegom, koji je već po svom stražnjaku uverjenju pacifista i čijom zašlugom je uopće došlo do mirovnih pregovora, kojima su se vojnički krugovi protivilj. Jasno je da njegov poraz, koji je čini se potpun, na dopušta više stavljanje bilo kakvih uvjeta. Dok je urednijevi nedjelje bilo još govor o autonomiji Rifa i časnom povlačenju Abd-el-Krima, danas je rifanski vodja, koji nije htio vjerovati u konačnu francusku pobjedu, prisiljen da primi svaki uvjet. Pitanje je medjutim da li će Francuzi sada uopće htjeti pregovarati i ne će li ga opet tretirati kao buntovnika. Tako je Abd-el-Krim nehotice poslužio Francuzkoj. Prekinuvši pregovore za mir on je Francuzima i do povoda da nastave ofenzivu koju su i onako prekinuli samo iz razloga nautarne politike.

Sada je Francuzima ponudio mir, no ovi su ga otklonili.

Kako se razvija falsifikatori proces u Madžarskoj?

Madžarski falsifikatori proces još ujek je u mnogim vrlo važnim i vrlo osjetljivim pitanjima obavijen neprozornim tamom. Prince Windischgraetz ne daje odgovora na cijeli niz pitanja, koja bi imala da razjasni sve tajne veze i skrivene začetnike ove ogromne kriminalne afere. Zna se jedino to, da je jedna visoka ličnost na ložila Šefu državnog kartografskog zavoda generalu Hauptsu, da primi posao falsifikatora, ali niko ne otkriva kada, ličnost, a sud je ustrajne na tom pitanju. Ali kraj sve misterioznosti ovaj je proces u punoj mjeri osvjetljen strahovitu moralnu poremećajnost političkog društva, koje danas upravlja sudbinom Madžarske. O tom bolesnom raspolaženju najbolje svjedoči sovjinski mahničar, koju je na raspravi pokazao madžarski biskup Zadarvec. A saznalo se i to, da je ministar predsjednik grof Bethlen, koji teškom mukom dokazuje da nema veze s aerom, član nekih tajnih "patriotskih" društava, i da u svojim rukama drži konce ireditnostne akcije.

Bivši ministar predsjednik grof Teleky priznaje, da ga je Windischgraetz već s početkom 1922 ili 1923 upoznao s namjerom da pravi lažne franke "a patriotske sruve". Na njega se obratio radi toga, što je vodio kontrolu nad propagandom i imao veze s kartografskim zavodom. A on ga je uputio na Gero-a samo radi — kontrolne. Grof Antun Sigray iskazuje, da mu je Windischgraetz izjavio, da ga grof Bethlen zna da posao, ali da mu je protivan. Samo ministar Rakovszki da je za to. Biskup

"Jači si od mene! Gvozdjen — rukom [svojom] Za grlo me hvataš, lomiš me i šoraš. Kad ja kličnuh: ne ču! ti mi grinu. Imaćas! Sad u prahu ležim, a pod petom tvorom. Gledano se... Znadeš, popusti li za tren, Da ču jaškošči, i da uprav sada, Kad na prsa moja koljeno ti pada..."

Kroz žile mi mlade teće potok vatre... Vidimo dakle, da mi poljožaj jačega i po-potešketa predimski državni i pojedinačni mandat, dok u pogledu mornarice da je već Washingtonskim dogovorom postignut zadovoljavajući sporazum u duhu ideje razoružanja. Njemački delegat Bernstorff izjavio je, da je čitava vanjska politika Njemačke zadani-

ta Locarnskim duhom, pa da taj isti dužtreba da dade pravac i u rješenju pitanja razoružanja. Američki delegat Gibson dobio je pozdrav Amerike i njezinu želju da sudjeluje pri svakoj mjeri, koja će se zaključiti u cilju da se što više ograniči razrušanje.

Napokon su delegati Francuske, Belgije i Italije složno istakli glediste, da treba najprije ustanoviti tačno ratnu silu pojedinih zemalja, pa tek onda iznijeti konkretne prelode za razoružanje. Na temelju ovih izlaganja, stvorene je privremeni program rada, koji imade zadaču: 1. da se utvrdi ratna snaga država u vrijeme mira; 2. da se ustanovi mogućnost mobilizacije ovih ratnih sila; 3. da se utvrdi mogućnost industrijalnih ograničenja. U tu svrhu predloženo su dvije podkomisije, koje bi uz sudjelovanje stručnjaka, imale da dove ovi utvrde, te da rezultate donesu privremenu komisiju, koja bi onda nastavila otvoreći rad.

Domaće novosti

Nek se bistr!

Primamo iz svećeničkih redova: — Stovani gospodine urednici! U predzadnjem broju naše drage "Istarske Rijeće" izšao je pod naslovom "Srmatni napadaj na naše narodno svećenstvo u Istri i članicu, koji je napisao jedan moj subrat, istarski narodni radnik. Taj članicu uvelike je obrađovao mene i moje subrate, istarske narodne svećenike, koji nikako ne mogu odozvati farizejsko i protunarodno pisanje "Zbornika" i "Pukčeg Prijatelja", te ga objeruće potpisujem.

Razumije se, da to nije pravo onim smušenjacima oko "Pukčeg Prijatelja", koji grade svoju budućnost na ruševinama srušene naroda, pa cvaraju u posljednjem broju svog leib-journala otrujući program "Istarske Rijeće" i nekojih naših viđenjih narodnih svećenika. U tim neopravdanim napadajima, kojima misle zavarati neuki svijet, služe se samim lazima i klevetama, tako da je na nama postenim svećenicima postalo već dosadno i odvratno. Tako posteni ljudi ne rade, jer to nije u skladu sa našim kršćanskim naučnicima, a niti sa predavanjima, koje su nam profesori držali u katoličkim sjemeništima.

Naša mlada gospoda više puta tvrdi u svojem "Pukčkom Prijatelju", da tu stranoin horbu hoće narod i njegovu svećenstvo. Medutim to je najpodljača laž. Sto smo drugo odlučno odobrili u tom nastajanju. Bethlen, koji je načinio srušenje Madžarske, teško boljuju na ih dilu Šovinizma. U tom svojem ludilu ičekao je tako daleko, da će danas ili sutra izvještati oružani konflikt u srednjoj Evropi, ako im saveznici pravodobno ne stanu na put.

Što se pak događa u Poljskoj?

U posljednjem srušnom broju "Istarske Rijeće" u kratko izvestilo svoju citatelu, da je u Poljskoj došlo do državnog udara i uzbudjivanja nove revolucionarne vlasti. Danas ga možemo javiti, da rad nove poljske vlade ima već pozitivne rezultate i da je pacificiranja unutrašnjih prilika značno napredovala. Poznati je dodušno teren desničarski demonstracija protiv sadašnjeg režima, ali je unatoč toga, da se učenu je tajna. Falsifikatorski zlovišni djelo je službenje Madžarske, a Windischgraetz, Nadossy i dr. samo su izvrsioci njene volje. Grobovi, prinčevi, biskupi, svećenici i drugi velikasi, koji su u vlasti, nego prestižne službenje Madžarske, jer na optužničkoj klupi sudi madžarski sovjizm, a svinjama srušenje.

Naša mlada gospoda više puta tvrdi u svojem "Pukčkom Prijatelju", da tu stranoin horbu hoće narod i njegovu svećenstvo. Medutim to je najpodljača laž. Sto smo drugo odlučno odobrili u tom nastajanju. Bethlen, koji je načinio srušenje Madžarske, teško boljuju na ih dilu Šovinizma. U tom svojem ludilu ičekao je tako daleko, da će danas ili sutra izvještati oružani konflikt u srednjoj Evropi, ako im saveznici pravodobno ne stanu na put.

Evo što nam piše taj svjetski mudrac: "U Trstu, dan 17. V. 1926. (Trieste - S. Giovanni di Guardiella 629). Veletasni gospodine!

Da pokazemo svoju stalešku solidarnost sa preć. gospodinom župnikom Josipom Grašićem i sa svojim staleškim glasilom "Zbornik", umoljavimo Vas, da priloženu izjavu, ako se s njome sluzete, potpišete i da je pošaljete na moj naslov, po mogućnosti kretom poštu — ili na "Ufficio parrocchiale, San Giovanni di Guardiella 629, Trieste".

Uz bratski pozdrav Božo Milanović.

Ovim je pismima g. kapelan Milanović priložio izjave slijedećih sadržaja:

IZJAVA

U "Istarskoj Rijeći" od 13. o. m. izšao je članak pod naslovom "Srmatni napadaj na naše narodno svećenstvo u Istri i članicu" i sa potpisom "Svetčenik". U tom članaku se preduzje, kao da je starje hrv. svećenstvo u Istri u taboru "Istarske Rijeće" i kao da je naša mljane svećenstvo u Istri protunarodno. Nepoznati mi pisac spomenutog članka napada ujedno mojega subrata preć. g. Josipa Grašića i naše staleško glasilo "Zbornik". Ovime izrazujem svoju solidarnost sa preć. g. Josipom Grašićem i sa svojim staleškim glasilom "Zbornik". Ujedno izjavljujem, da se sa spomenutim članom ne slažem.

U... dne... svibnja 1926.

Izjava je, kako se vidi, posve licumjerno sastavljena, valjda zato, da s njome zavarava neupućeni svijet. Inače ne mogu poimati zašto je sastavljač gornje izjave napisao, da je naša "Istarska Rijeka" napala preć. subrata Grašića, kad cijeli svijet znaće, da se je dogodilo baš obratno. Ili znade, da čini račune bez krekmarja, jer su u laži krekmarje.

Usprkos toga bit će svećenika, koji će potpisati Milanovićevu izjavu, iako se s njom ne slažu. Učiniti će to zato, da izbjegne vjernim. Ovime izrazujem, da se s njima ne slažem. Lako se je danas boriti s našim ljudima, ako je naš subrat.

Ljepši je, kada se s njima ne slažem.

